

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. I. Quid sit dispensatio, & an ea in legem humanam cadere possit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

test, secundum verba legis agendum est.

7.

Dico ultimò, quando probabiliter iudicatur, legem non comprehendere aliquem casum, licet uti epixia; dummodò tunc non habeatur aliud iudicium, quo probabilius existimetur casum illum comprehendere.

Hæc conclusio patet ex principiis statutis in dissertatione de probabilitate, ubi ostendimus iudicium probabile in moralibus sufficere quidem interdum ad prudenter operandum, quando non occurrit aliud probabilius; si tamen fiat concursus duarum opinionum probabilium, nos teneri sequi eam quam iudicamus probabiliozem; alioquin peccamus contra regulas prudentiæ, quæ dicitur huic potius adhaerendum esse sententiæ, quæ nulli profus errandi aut peccandi periculo nos exponit, quam illi, quæ nos probabiliter saltem peccandi & errandi periculo reddit obnoxios. Unde Chrysothomus homil. 44. in Matth. *Si vestimentum empturus, unum giras negotiatorem & alterum: & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori, ab illo comparas; an non oportet populum circumire omnes Dolores, & inquirere ubi sincerè veritas Christi vendatur, & ubi corrupta, & veriozem eligere plusquam vestimentum?*

8.

Idem docet subtilis Doctor in 3. dist. 25. quæst. 1. num. 8. ubi hæc scribit: *In moralibus quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primò est mortale, ut si unus peritus in scientia dicat quod non licet sic mercari, & alius dicat quod licet: tutius est non procedere sic nec sic, sed expectare quousque veritas pateat aliunde; si enim ita esset quod unus Doctor diceret, aliquem peccare mortaliter, nisi sic faceret, & alius quod peccaret, si sic faceret, tunc simplex foret perplexus: ideo bene videndum est in moralibus antequam aliquid asseratur, quia videlicet cum habens duas opiniones contrarias perplexus sit, periculose se determinaret ad unam, nisi re diligenter inspecta probabiliozem eligeret.* Et in 4. dist. 11. quæst. 6. *Cum multis (inquit) sit probabilior pars negativa, non sine peccato aliquis se exponit dubio, sequendo affirmativam minus probabilem.* Sed de hoc fufius in prædicta dissertatione de probabilitate.

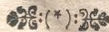

DISPUTATIO X.

De legum mutatione.

Ad quæstionem 97. D. Thomæ.

Cum tripliciter lex aliqua mutari possit, nimirum per dispensationem, seu relaxationem juris circa aliquas personas, per abrogationem, & per cessationem, seu simplicem desitionem, ut quando lex ad tempus lata, eo elapso expirat, ut legum humanarum mutatio perfecte declaratur, de triplici illo modo mutandi leges humanas, breviter hic agendum est, & primò de dispensatione, deinde de abrogatione, & cessatione legum humanarum.

ARTICULVS II.

Quid sit dispensatio, & an ea in legem humanam cadere possit?

Dispensatio definitur à Glossa in cap. *Requiritis* 1. quæst. 6. *Iuris communis relaxatio facta cum cognitione cause, ab eo qui jus habet dispensandi.* Verùm cum hæc definitio supponat ad validè dispensandum necessariam causæ cognitionem, quod in controversiam vertitur, illam sic alii definiunt: *Dispensatio est juris relaxatio, à potestate relaxandi habente facta.* Alii demum omisâ causâ efficiente, per formalem sic brevius eam definiunt: *Dispensatio est juris relaxatio.*

Ex his definitionibus colligitur primò, dispensationem in eo differre à legis interpretatione, quòd hæc declarat tantum legem suam vim obligandi non habere in aliquo casu, vel persona particulari: illa, adhuc vigente legis obligatione, subditum eximit à legis obligatione, quæ alioquin astringeretur. Quò fit ut legem interpretari, non sit tantum superioris, sed etiam subditi, qui per epixiam potest in casu particulari declarare, legem non obligare: contra verò in lege dispensare non potest, nisi superior, cum sit actus jurisdictionis, qui superioritatem requirit in dispensante, & subjectionem in eo cum quo dispensante.

Colligitur secundò, dispensationem differre à privilegio, nam privilegium propriè est privata lex, quæ potest aliquando esse contra jus, & tunc est dispensatio; aliquando verò est præter jus, & tunc non est propriè dispensatio.

Colligitur tertio discrimen quod inter absolutionem & dispensationem versatur, nam absolutio non est contra legem communem, sed potius secundum illam, si persona absolvenda illam mereatur, dispensatio verò est contra legem communem, cum sit juris relaxatio.

Colligitur quartò, dispensationem rem esse odiosam, subindeque restringendam, seu strictè interpretandam; quia odiosum est eximi à lege, quæ æqualiter omnes obligat; & quia, ut ait regula 28. juris: *Qua à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.*

Colligitur quinto, dispensationem rectè vulnus seu vulnerationem legis appellari 21. quæst. 4. can. *Ipsa pietas*: Iex enim ex duplici causa vim & vigorem habet, primò ex autoritate legislatoris, cujus prudentia regulam actibus humanis imponit, & ex consuetudine, quæ est vis constitutiva legis; quia consuetudo difficilè vincitur, præcipuè, si sit multitudinis; unde fit ut lex non prævaleat contra consuetudinem, sed potius consuetudo contra legem: quando autem cum aliquo juris rigor relaxatur, detrahitur aliquid de autoritate legislatoris, & de consuetudine, & sic veluti infligitur vulnus legi. Quod per dispensationem aliquid detrahatur à consuetudine, manifestum est; quod verò etiam de legislatoris autoritate detrahatur, ex eo patet quod legislatoris autoritas fundatur in prudentia gubernativa; prudentiæ autem est prævidere res futuras, & casus qui possunt emergere, eisque opportuna remedia adhibere. Quando ergo dispensatur in lege aliqua, tunc quodammodo taxatur minoris prudentiæ legislator, eò quòd casum illum particularem non præviderit.

Ex quo intelliges, quod licet in legem divinam

non possit cadere dispensatio propriè & strictè sumpta, quia Deus omnia singularia & contingentia prævidet, nec in legem naturalem, cum illa nihil aliud sit, quam impressio legis divinæ & æternæ facta in mentibus nostris; bene tamen in legem humanam, quia nimirum legislator humanus, quantumcunque prudens, non potuit singulos casus emergentes & contingentes prævidere. Unde Sapient. 9. dicitur: *Cogitationes mortalium timide, & incerta providentia nostra.*

7. Ad do quod, sicut ad bonum commune conducit eximere aliquas personas per speciale privilegium à lege communi; ita ad idem bonum commune promovendum convenit cum aliquibus personis in eadem lege dispensare, cum non minus per privilegium, quam per dispensationem, fiat à communi lege relaxatio.

8. Dices, Leges humanæ sunt conclusiones deductæ ex lege naturali: Ergo si dispensatio in legem naturalem cadere nequeat, non poterit etiam cadere in legem humanam.

Sed nego Consequentiam, duplex enim distinguendus est modus quo leges humanæ ex naturali deducuntur. Unus per modum conclusionis evidenter contentæ in principiis naturæ, ut in illo universali principio: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*; evidenter continentur istæ conclusiones: *Non est occidendum. Non est furandum. Nihil supra justum est accipiendum.* Alter per modum particularis determinationis, ut eum Princeps statuit certa media, quorum observatione publicum bonum promoveatur & conservetur, ut non esse nocte arma ferenda; certis temporibus abstinendum esse à carnibus; in publicis contractibus, certas ceremonias esse servandas, & similia, quæ in principiis naturalibus non continentur evidenter, cum æque ipsa, ac opposita, vel alia disparata, pro publico bono servando statui possint. Quamvis ergo in leges humanas primo modo in principiis legis naturæ contentas, dispensatio cadere nequeat, cum illæ immediatè obligent ex jure naturæ, unde eadem sunt apud omnes gentes, & ad jus gentium pertinent, ut docet S. Thomas supra quæst. 95. art. 4. bene tamen in leges humanas secundo modo contentas in principiis naturæ, cum illæ immediatè non obligent ex jure naturæ, sed ex præcepto & imperio Principis, qui sicut potuit à principio tales leges non ponere, ita & ab illis semel positas certas personas per dispensationem vel per privilegium eximere potest.

9. In hoc omnes Theologi conveniunt, sed dubitatur, & quæritur primò, an liceat superiori subditum sine justa causa à lege humana dispensare?

Respondeo negativè, contra aliquos Authores relatos à Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 8. qui existimant supremum Principem, etiam sine justa causa, in sua lege dispensare posse, solamque Principis voluntatem dicunt justam esse causam dispensationis. Oppositum docent alii Theologi cum S. Thoma hic art. 4. ubi hæc scribit: *Ille qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, qua sua auctoritati innititur, ut scilicet in personis, vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut præceptum legis non servetur. Si autem absque hac ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune;*
Tom. III.

A *imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret. Propter quod Dominus dicit Luca 12. Quis pius est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam? Quibus verbis rationem fundamentalem nostræ resolutionis insinuat; nam contra fidelitatem & implicitum pactum cum republica agit Princeps, qui absque justa causa à legibus commune bonum spectantibus cum aliquo dispensat: Ergo peccat sine justa causa dispensando. Consequentia patet. Antecedens probatur, Princeps potestatem legislativam, in qua includitur dispensativa, cum tacita conditione à regno vel republica accipit, ut illa uti non possit in destructionem & nocumentum ipsius regni ac republicæ: Ergo contra fidelitatem & implicitum pactum cum republica agit, dum in legibus communibus sine causa dispensat. Unde Bernardus lib. 3. de considerat. cap. 4. *Quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniat. Vbi necessitas viget, excusabilis dispensatio. Vbi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas (dico) non propria, sed communis. Nam cum nihil horum est; non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.**

Addo quod, quisquis sine justa causa dispensat, imprudenter & irrationabiliter agit, eximendo à lege communi eum qui non est eximendus; quod est vitium acceptionis personarum, oppositum justitiæ distributiæ respectu Principis, peccantis contra suum officium. Unde Tridentinum sess. 25. cap. 18. de reform. prohibet dispensare, sine urgenti justaque causa.

Quæres secundo, an dispensatio sine justa & rationabili causa concessa, nedum illicita, sed etiam invalida sit?

Respondeo quod dispensatio legis data à supremo Principe, hoc est à Legislatore, sive ab eo qui est æqualis ei, aut etiam superior, sine causa legitima, est valida in utroque foro; secus verò dispensatio data ab inferiori in lege superioris, sine legitima causa.

Ratio primæ partis est, quia lex omnino pendet à voluntate Legislatoris in fieri & conservari, qui sicut à principio potuit eam non condere, ita & eam potest in totum abolere, per abrogationem, & ex parte tollere seu restringere, eximendo aliquem vel aliquos ab ejus obligatione, quod fit per dispensationem. Ergo dum Legislatore absolute & sine causa, vult aliquem à lege eximere, illico manet exemptus, & legis obligatio, respectu illius, manet sublata; alias conservaretur & superstes maneret vis legis, independenter à voluntate, imò contradicente voluntate Legislatoris; quod non est minus impossibile, quam creaturam conservari in suo esse & virtute, suspendente Deo circa illam suum concursum conservativum.

Ratio verò secundæ partis est: Cum nequeat inferior in lege superioris dispensare, nisi per potestatem sibi à superiore concessam; cumque rationabiliter præsumi non possit, superiorem potestatem concedere inferiori, ut sine justa causa in sua lege dispense, sequitur omnem dispensationem factam ab inferiore in lege superioris, sine justa causa, esse invalidam & nullam, defectu potestatis. Hinc

Colligitur primò, dispensationem factam à Summo Pontifice in votis, vel in aliis quæ sunt de jure divino, aut naturali, sine legitima causa, invalidam esse, subindeque sic dispensatum, non

posse tali dispensatione uti, tutâ conscientiâ; quia Summus Pontifex non accipit à Christo potestatem dispensandi in jure divino, aut naturali, sine rationabili causa, ut rectè observat Cajetanus in Summa verbo, *Dispensatio*. Sylvester verbo *Votum* 4. quæst. 3. & Sotus de justitia & jure quæst. 7. art. 3. ad 3.

14. Colligitur secundo, Summum Pontificem posse validè dispensare, ex plenitudine suæ potestatis, in quibuscunque legibus ac statutis Conciliorum generalium, & aliorum Summorum Pontificum, etiam sine legitima causa. Quia omnes istæ leges sunt juris humani, supra quod Summus Pontifex habet supremam & plenam potestatem, quâ & illud potest in totum abolere, per abrogationem, ac tollere per dispensationem licitè quidem & validè, cum causa; illicitè verò, sed validè, si nulla causa justa talis dispensationis existat. Unde Bernardus lib. 3. de considerat. ad Eugenium Papam, cap. 4. *Sic faciendo (inquit) probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed justitia foris non ita. Hoc facitis, quia potestis; sed utrum & debeatis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus conservare positi estis, non invadere.*

15. Colligitur tertio, dispensatum à superiori in ejus lege, sine causa, non peccare utendo tali dispensatione, sed eâ posse uti tutâ conscientiâ. Nullus enim peccat utendo jure suo: At sic dispensatus utitur jure suo, utendo indulgentiâ dispensationis sibi concessâ: Ergo non peccat in hujus dispensationis usu.

Nec valet quod ait Martinonius in Tractatu de legibus, disp. 32. sect. 3. num. 27. quod licet utens tali dispensatione non peccet contra legem humanam, quæ definit ipsum obligare, peccat tamen contra jus naturale, quia turpis est pars, quæ toti non consentit. Non valet, inquam, quia licet turpis sit pars quæ à toto sine causa discordat, non tamen quæ discordat à toto, cum causa: At ille qui utitur tali dispensatione, non discordat à toto sine causa, nam ad non servandum legem illam in qua est dispensatus, habet causam & titulum legitimum, scilicet beneficium dispensationis: Ergo nec contra legem humanam, nec contra jus naturale peccat.

16. Colligitur quarto, inferiorem Prælatum, vi suæ potestatis ordinariæ, non posse dispensare in lege Prælati superioris. Nam dispensare est tollere vim legis ex parte, & respectu personæ quæ dispensatur: Sed tollere vim legis, est duntaxat illius qui legem condidit, vel qui æquali cum eo gaudet potestate; non verò illius qui potestatem inferiorem habet: Ergo Prælatus inferior non potest, vi suæ potestatis ordinariæ, dispensare in lege superioris.

17. Sunt tamen aliqui casus in quibus Prælatus inferior, potest, vi suæ potestatis ordinariæ, in lege Prælati superioris dispensare. Primus est, quando levis est materia, ita ut transgressio legis sit tantum veniale; sicut enim veniale peccatum nulli est reservatum, sed quilibet Sacerdos ab eo potest absolvere; sic etiam ab obligatione legis potest inferior prælatus, ratione levitatis materiæ dispensare. Addo quod nec rationi nec rectæ & suavi gubernationi consonum est, ut semper pro levibus ad superiorem recurratur, tamen si ad illum facilis sit recursus.

Secundo potest dispensare inferior prælatus in his quæ frequenter occurrere solent, cujusmo-

A di sunt dispensatio in jejuniis, in festis celebrandis, & similibus; nam & grave esset Principi, & nimis difficilis redderetur gubernatio, & satis limitata esset auctoritas gubernantis, si in hujusmodi præceptis dispensandis, semper recurrendum esset ad ipsum Principem.

Tertio potest dispensare inferior prælatus in his quæ ita propria sunt unius communitatis, ut nullo modo convenient alii. Ea enim quæ sunt propria unius communitatis, sunt magis nota & perspicua immediato gubernatori, quam supremo Principi aut Prælato, ac proinde melius ipsæ quam superior de iis judicare poterit.

B Quarto, potest dispensare inferior prælatus, cum in casu extraordinario urget necessitas dispensandi, atque periculum in mora, & valde difficilis est ad superiorem recursus. Sic posset Episcopus dispensare in impedimento matrimonii, alioquin dispensabili, si cum defectu occulto palam in facie Ecclesiæ, saltem cum alterius conjugis bona fide, fuisset celebratum; ipsa verò separatio fieri non posset, nisi cum maximo incommodo. Secus autem, si nondum esset in facie Ecclesiæ celebratum, ad Summum enim Pontificem tunc recurrendum esset.

C Demum potest prælatus inferior dispensare, cum dubium est utrum casus dispensatione egeat, vel non, tunc enim præsumptio est pro libertate, quæ possidet; unde fit ut casus, nisi certus sit, reservatus communiter non censeatur.

ARTICVLVS II.

An, & à quo, & quibus modis, lex humana abrogari possit?

C Onstat ex dictis articulo præcedenti, abrogationem à dispensatione differre, abrogatio enim est totius legis ablatio; dispensatio vero est solum quædam legis restrictio & limitatio circa aliquam personam, aut aliquos effectus, manente illius obligatione circa alios.

D Constat etiam differre abrogationem ab irritatione, derogatione, correctione, & cessatione legis. Irritare legem, est impedire, ne illa obligandi robur obtineat. Abrogare, est, postquam vim obligandi lex obtinuit, illam in universum tollere. Derogare est, illam non in totum, sed in partem tollere. Corrigitur legem est, illam moderari, addendo vel demendo aliquid. Demum lex cessare dicitur, quando vel finitur tempus, pro quo illa ad obligandum posita fuit, vel cessat causa propter quam lata fuerat. His præmissis

Dico primò, leges humanas mutari & abrogari posse; abrogari tamen aut mutari non debere, nisi ex tali abrogatione vel mutatione major aliqua utilitas speretur. Ita D. Thomas hic art. 1. & 2.

E Probatum prima pars ratione quam art. 1. insinuat, nam leges humanæ considerari possunt vel ex parte rationis humanæ à quo procedunt, vel ex parte hominum quorum actus lege diriguntur: Sed ex utroque capite mutabiles sunt: Ergo leges humanæ mutari & abrogari possunt. Minor quantum ad primam partem evidens est, cum enim ratio humana finita & limitata sit, & ab imperfecto ad perfectum procedat, non potuit legislator statim à principio prævidere omnia quæ ad utilitatem Reipublicæ magis conducere